

Andrzej Czapulak

WYNIKI ZIMOWYCH LICZEŃ PTAKÓW WODNYCH NA ŚLĄSKU W LATACH
1983-1984

Winter census of waterfowl in Silesia in 1983-1984

Liczenia odbywały się w dwóch terminach: pierwszej połowie stycznia /1-9 I 83; 7-15 I 84/ oraz pierwszej połowie lutego /29 I - 6 II 83; 4-12 II 84/. Uwagę skoncentrowano na Odrze. W r. 1983 skontrolowano odpowiednio 285 i 295 km /56-58% długości rzeki w obrębie Śląska/, a w 1984 - 435 i 455 km, tj. 85-89% /Ryc. 1; Tabela 1/. Ponadto liczeniami objęto prawie wszystkie większe zbiorniki zaporowe, jeziora i kompleksy stawów. Natomiast w niewielkim stopniu penetrowano mniejsze rzeki. W r. 1983 w akcji uczestniczyły 42 osoby, a w 1984 - 64 osoby.

W r. 1983 zarówno w styczniu jak i w lutym zanotowano 41 gatunków ptaków. W r. 1984 obserwowano odpowiednio 39 i 35 gatunków. Łącznie podczas obu zim stwierdzono zimowanie 54 gatunków ptaków wodnych. Tak duże bogactwo ptaków było prawdopodobnie następstwem łagodnych zim. W czasie liczeń temperatury były dodatnie, a na zbiornikach i rzekach nie występowało zlodzenie. Najliczniej zimowała krzyżówka /*Anas platyrhynchos*/ - Tabela 2. Stosunkowo licznie występowały również: śmieszka /*Larus ridibundus*/, łyska /*Fulica atra*/, łabędź niemy /*Cygnus olor*/ i nurogęś /*Mergus merganser*/. Ze względu na niejednakowy stopień zbadania terenu wyniki z obu lat nie są w pełni porównywalne. Można jednak stwierdzić, że w r.

Ryc. 1. Stopień skontrolowania rzek i zbiorników wodnych na Śląsku w r. 1984
A - styczeń, B - luty

Coverage by counts of rivers and water bodies in Silesia in 1984
A - January, B - February

Tabela 1. Łączna długość odcinków rzek /km/ i powierzchnia zbiorników /ha/ skontrolowanych w czasie liczeń zimowych w latach 1983-1984

Total lenght of river sections /km/ and area of water bodies /ha/ checked during winter counts in 1983 and 1984

	1983		1984	
	styczeń January	luty February	styczeń January	luty February
Odra	285	295	435	455
Inne rzeki Other rivers	30	30	122	163
Zbiorniki wodne Water bodies	15 000	15 000	19 500	16 700

Tabela 2. Wyniki zimowego liczenia ptaków wodnych w styczniu i lutym 1983 i 1984 r.

Results of January and February counts of waterfowl in 1983 and 1984

1 - 1-9 I 83; 2 - 29 I - 6 II 83; 3 - 7-15 I 84;
4 - 4-12 II 84

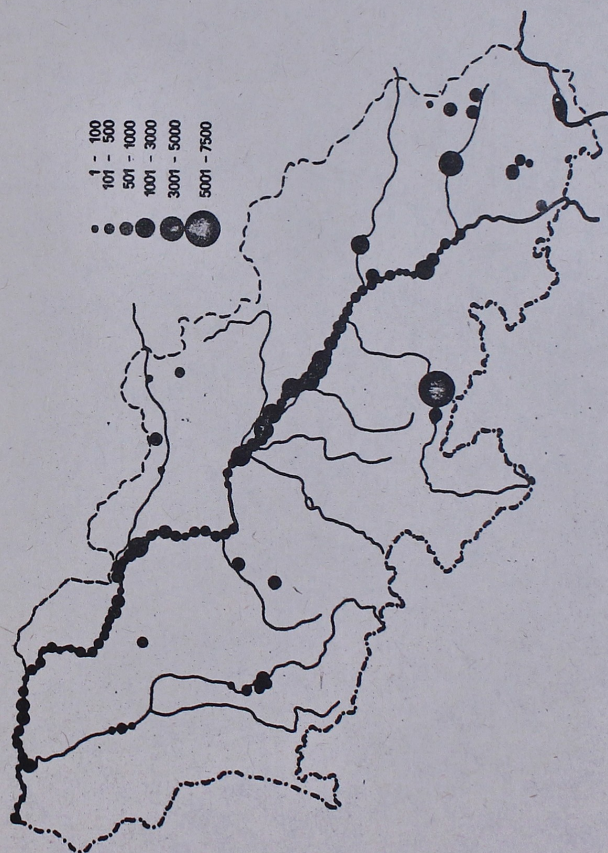
	1	2	3	4
<i>Gavia stellata</i>	2	1	-	-
<i>Gavia arctica</i>	6	1	1	-
<i>Gavia sp.</i>	20	4	-	1
<i>Podiceps ruficollis</i>	83	113	241	172
<i>Podiceps nigricollis</i>	17	3	9	11
<i>Podiceps griseigena</i>	1	-	2	1
<i>Podiceps cristatus</i>	88	87	162	174
<i>Ardea cinerea</i>	795	615	860	837
<i>Egretta alba</i>	-	-	2	-
<i>Botaurus stellaris</i>	-	1	2	1
<i>Anser fabalis</i>	723	105	137	131
<i>Anser brachyrhynchus</i>	62	-	7	-
<i>Anser anser</i>	9	6	19	103
<i>Anser albifrons</i>	76	-	-	-
<i>Anser sp.</i>	-	-	14	-
<i>Tadorna tadorna</i>	1	1	-	-
<i>Cygnus olor</i>	935	928	1711	1900
<i>Cygnus cygnus</i>	7	16	95	56
<i>Cygnus bewickii</i>	-	1	-	-
<i>Anas platyrhynchos</i>	110460	103000	81300	69700
<i>Anas crecca</i>	835	1519	873	886
<i>Anas acuta</i>	5	14	6	8

	1	2	3	4
<i>Anas penelope</i>	1	6	14	5
<i>Anas clypeata</i>	3	-	6	1
<i>Anas strepera</i>	-	-	-	2
<i>Aythya ferina</i>	811	948	425	766
<i>Aythya nyroca</i>	-	-	2	-
<i>Aythya fuligula</i>	213	464	611	475
<i>Aythya marila</i>	18	2	3	5
<i>Somateria mollissima</i>	-	1	1	1
<i>Melanitta nigra</i>	-	1	-	-
<i>Melanitta fusca</i>	2	2	4	4
<i>Clangula hyemalis</i>	1	1	-	-
<i>Bucephala clangula</i>	418	446	524	895
<i>Mergus merganser</i>	979	1028	1729	2693
<i>Mergus serrator</i>	5	-	-	5
<i>Mergus albellus</i>	127	95	189	210
<i>Grus grus</i>	-	11	-	-
<i>Fulica atra</i>	5912	8330	5600	6740
<i>Gallinula chloropus</i>	48	115	179	208
<i>Rallus aquaticus</i>	-	-	1	-
<i>Vanellus vanellus</i>	10	-	2	-
<i>Pluvialis apricaria</i>	10	7	-	-
<i>Numenius arquata</i>	31	20	-	-
<i>Tryngites subruficollis</i>	1	1	-	-
<i>Tringa ochropus</i>	-	2	3	4
<i>Calidris alpina</i>	2	-	-	-
<i>Gallinago gallinago</i>	-	2	1	2
<i>Larus ridibundus</i>	6270	5200	6630	9100
<i>Larus minutus</i>	10	-	-	2
<i>Larus canus</i>	548	642	800	558
<i>Larus argentatus</i>	3	5	2	-
<i>Haliaeetus albicilla</i>	16	25	25	31
<i>Alcedo atthis</i>	30	25	48	37
<i>Cinclus cinclus</i>	-	-	6	5
Liczba gatunków:	42	41	40	36

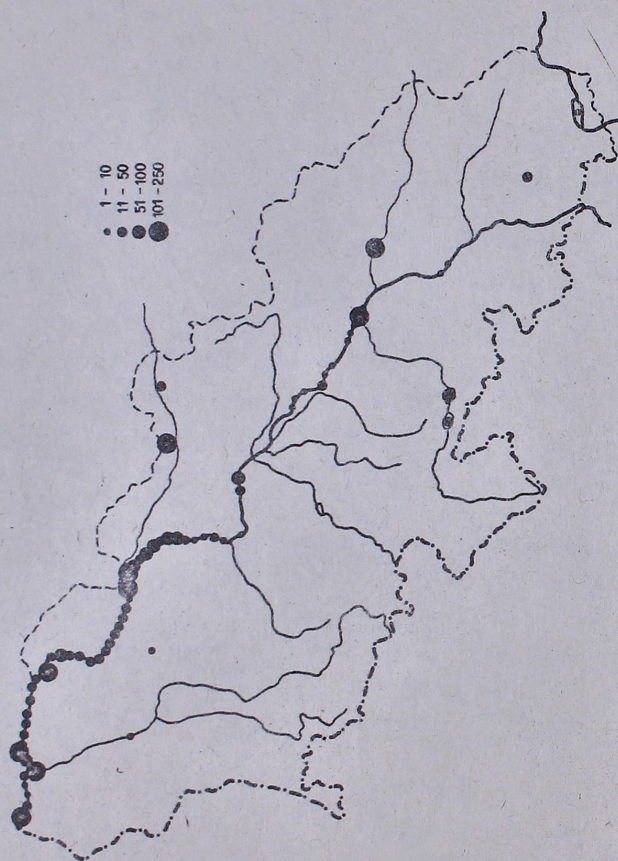
1984 liczniejszy był perkoz dwuczuby /*Podiceps cristatus*/, łąbądź niemy, nurogęs i kokoszka wodna /*Gallinula chloropus*/, jak również, że nastąpił spadek liczebności krzyżówki. W r. 1984 liczebność ptaków na rzekach notowano w odniesieniu do 5-kilometrowych odcinków. Umożliwiło to uchwycenie różnic w rozmieszczeniu poszczególnych gatunków. Występowanie łąbądzia niemego miało charakter skupiskowy /Ryc. 2/. Gromadził się on w miastach i np. w Opolu zimowało stado liczące do 370 osobników /A. Karnaś/, a we Wrocławiu do 250 ptaków /A. Czapulak, Z. Jakubiec/. Krzyżówkę stwierdzono na wszystkich odcinkach Odry /Ryc. 3/, a jej liczebność na 5 km dochodziła do 3300 ptaków. Na mniejszych rzekach notowano do 500 osobników na 5 km. Największą koncentrację zanotowano jednak w styczniu na Jez. Nyskim - 14 000 krzyżówek /T. Stawarczyk/. Gągoł /*Bucephala clangula*/ występował głównie na Odrze, a zwłaszcza na dolnych odcinkach rzeki oraz między Oławą a ujściem Nysy Kłodzkiej. Największe skupienie - 130 ptaków obserwowano k. Głogowa /M. Kapelski/. Również nurogęs zimował głównie na rzekach /Ryc. 4/, ale największe koncentracje stwierdzono na zbiornikach wodnych: w styczniu na Jez. Turawskim - 230 osobników /A. Karnaś/, w lutym na Zbiorniku Raduszec - 250 osobników /R. Cisakowski/. Na Odrze w większych ilościach występował poniżej Wrocławia /max. 150 ptaków/5 km/. Odmienne natomiast była rozmieszczona łyska. Najliczniej zimowała na odcinku rzeki powyżej Wrocławia /Ryc. 5/. W okolicach Kędzierzyna-Koźła notowano do 1800 łysek na 5 km rzeki /A. Jasiulek, A. Karnaś/. Występowanie niektórych liczniej zimujących gatunków ograniczone było do jednego lub

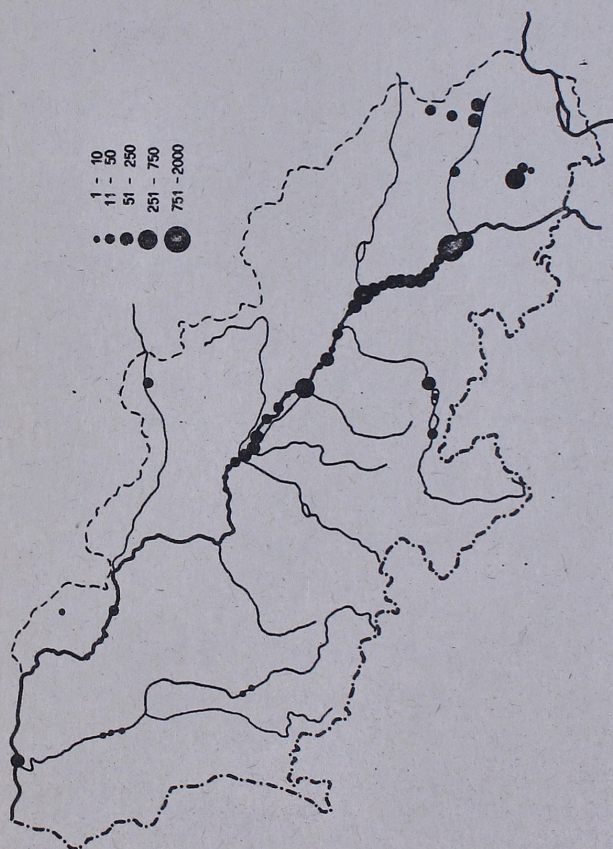
Ryc. 2. Rozmieszczenie łabędzia niemego /Cygnus olor/ w lutym 1984 r. na Śląsku
 Distribution of Mute Swan in February 1984 in Silesia

Ryc. 3. Rozmieszczenie krzyżówki /Anas platyrhynchos/ w lutym 1984 r. na Śląsku
Distribution of Mallard in February 1984 in Silesia

Ryc. 4. Rozmieszczenie nurogęsia /*Mergus merganser*/ w lutym 1984 r. na Śląsku
Distribution of Goosander in February 1984 in Silesia

Ryc. 5. Rozmieszczenie lyski /*Fulica atra*/ w lutym 1984 r. na Śląsku
Distribution of Coot in February 1984 in Silesia

dwóch zbiorników wodnych. W r. 1983 na Zbiorniku Rybnik zimowało 60, a w r. 1984 - 150-160 perkozów dwuczubych /T. Krotoski/. Stanowi to 70% i 93% ogólnej liczby osobników tego gatunku stwierdzonej na całym Śląsku. Z kolei na Zbiorniku Dzierżno w r. 1983 przebywało prawie 90% /maksimum 824 osobniki/ zimujących na Śląsku głowienek /Aythya ferina/. W r. 1984 nie zanotowano takich skupień. W lutym stwierdzono 330 głowienek na Zbiorniku Dychów i 210 na Zbiorniku Dzierżno /M. Ostąński, A. Wąsicki/. Łącznie na tych dwóch akwenach zimowało 70% głowienek. Na uwagę zasługuje fakt licznych zimowania kokoszek wodnych na Górnym Śląsku. Gromadzą się one na małych, zasilanych ściekami zbiornikach, a skupienia liczyły do 100 ptaków /P. Cempulik/. Łącznie na Górnym Śląsku stwierdzono 95% osobników tego gatunku. Poniżej wykaz rzadszych gatunków, stwierdzonych w czasie zimowych liczeń.

Egretta alba - czapla biała. 15 I 84 - 2 osobniki, Wielikąt, woj. katowickie /R. Piela/.

Anser brachyrhynchos - gęś krótkodzioba. 13 I 83 - 62 osobniki, Jez. Nyskie, woj. opolskie, KF 1195/83 /J. Lontkowski/; 15 I 84 - 7 osobników, Odra k. Krosna Odrzańskiego, woj. zielonogórskie, KF 1398/84 /R. Cisakowski/.

Tryngites subruficollis - biegus płowy. 13, 31 I i 2 II 83 - 1 osobnik, Jez. Otmuchowskie, KF 1126/82 /T. Stawarczyk, A. Karnaś, W. Grabiński/.

Rissa tridactyla - mewa trójpalczysta. 30 I 83 - 2-3 dorosłe ptaki, Odra k. Brzegu Dln., woj. wrocławskie, KF 1325/83 /C. Hałat, J. Okulewicz/. 2 II 83 - 4 ad., Jez. Otmuchow-

skie i 5 II 83 - 1 ad., Jez. Ślawa, woj. zielonogórskie,
KF 1200/83 /W. Grabiński/.

Godny odnotowania jest również fakt zimowania w r. 1983 aż
7 gatunków ptaków siewkowatych.

Summary

Censuses were carried out in two periods: first half January /1-9 I 1983; 7-15 I 1984/ and first half of February /29 I - 6 II 1983; 4-12 II 1984/. They covered almost all bigger water bodies in Silesia, as well as 56-58% /in 1983/ and 85-89% /in 1984/ of the Silesian fragment of the Odra river /Fig. 1, Table 1/. 35 to 41 species were recorded in a single count /Table 2/, totally 54 wintering species were found. In comparison to 1983 the numbers of Great-crested Grebe, Mute Swan, Goosander and Moorhen increased in 1984, whereas the numbers of Mallard decreased in comparison to the previous year. In other cases differences in numbers between the two winters seem large extent be the results of differences in area covered by counts. Some more numerous wintering species were distributed very patchy. They were recorded in only one or few places. For example: over 90% of Great-crested Grebe wintering in Silesia were recorded in 1984 on Rybnik reservoir, 90% of Pochard recorded during 1983 counts were found on Dzierżno reservoir and 80% of wintering Moorhen were observed on small, highly polluted water bodies in Upper Silesia.

A. Czapulak, Zakład Ekologii Ptaków Uniwersytetu Wrocław-
skiego, Sienkiewicza 21, 50-335 Wrocław, Poland.